

Psychological Analysis of Character in the Short Story "The Pear Tree" by Goli Taraghi Based on Enneagram Theory

Sovaida Darvish

Master of Persian Language and
Literature, Payame Noor University,
Tehran, Iran

Narges Mohammadi Badr *

Associate Professor, Department of
Persian Language and Literature,
Payame Noor University, Tehran, Iran

Abstract

Psychological analysis of fictional characters provides the ground for achieving the perspectives and attitudes of fiction writers and paves the way to understanding fictional characters correctly. The psychological Enneagram theory is a new typology that categorizes the behavioral traits of human beings into 9 personality types :Reformer, Helper, Achiever, Individualist, Investigator, Loyalist, Enthusiast, Challenger, and Peacemaker. The main purpose of this research is to examine the adaptability of the main character of the story "The Pear Tree" from the collection of stories "Somewhere Else" written by Goli Taraghi, with the 9 types of Enneagram and also to analyze the behavior of the main character based on the Enneagram pattern. The results indicate that most of the behavioral components of the main character of the story "The Pear Tree" correspond to Type 5 (Investigator) of Enneagram, and in some situations, the behavior of Type 4 (Individualist) of Enneagram

- The Present paper is adapted from a M. A. thesis on Persian Language and Literature, Payame Noor University, Tehran, Iran

*Corresponding Author: badr@pnu.ac.ir

How to Cite: Darvish, S. & Mohammadi Badr, N. (2024). Psychological Analysis of Character in the Short Story "The Pear Tree" by Goli Taraghi Based on Enneagram Theory. *Literary Text Research*, 28(99), 377-405. doi: 10.22054/LTR.2021.52400.3053.

shows itself and is consistent with the Enneagram pattern and can be analyzed accordingly.

Keywords: Characterization, Short story, The Pear Tree, Goli Taraghi, Enneagram.

1. Introduction

The psychological analysis of the character element in the story, in addition to obtaining the author's view, leads to the knowledge of the hidden angles of the story and leads the audience to a deeper understanding of fiction literature. Equating fictional characters with various theories of typology helps to analyze and identify their coordinates. The psychological theory of the Enneagram, which categorizes the behavioral characteristics of humans into 9 types, has been considered in the current research due to its universality and originality.

On the other hand, examining the works of famous authors of fictional literature helps to clarify the position of this type of literature and also paves the way for knowing the achievements and shortcomings of its authors. The present article analyzes the main character of the story "The Pear Tree" based on the Enneagram model in order to, in addition to a deep understanding of the character, examine the degree of adaptability of the effect to the nine types of the Enneagram, and attempts to answer the question that the main character of the story "The Pear Tree" based on the Enneagram theory can be analyzed in what fields? and is the behavior pattern of the main character compatible with the nine types of the Enneagram?

2. Literature Review

Based on the research studies carried out, no research has been done on Goli Taraghi's works in the field of fictional character analysis, from the perspective of Enneagram psychological theory, and the present research is innovative from this point of view. Among the research studies carried out, we can mention the article "Analysis of the Archetypes of the Story Elsewhere by Goli Targhi" in which, the

archetypes of self, anima and animus, travel, wise old man, mask, shadow, and the process of individuality and rebirth in the story "Somewhere Else" are analyzed and the researcher comes to the conclusion that the plot and characters of the story can be investigated based on Jung's theories (Hadadi, 2010: 147-170). In the article Ecocritical Study of the short story The Pear Tree written by Goli Taraghi, the researcher deals with ecological criticism and examines the relationship between man and nature and concludes that Goli Taraghi tries to redefine the role of nature and her own view in the story of The Pear Tree, and by using double contrasts and symbolism, considers the silent consciousness of nature superior to the modern intellectual consciousness, and looks at ecological nature and values it intrinsically (Niyazi, 1394: 113-127). In the research studies of Persian literature, the theory of Enneagram has been abandoned, and among the few articles presented, we can mention the article "A Psychological Analysis of the Personality Type of King in Masnavi's Story of 'King and Maid' Based on the Model of Enneagram", in which the character of "King" is analyzed based on the Enneagram pattern and by citing evidence from the content of the story, the character of "King" is introduced in accordance with the 8th type of Enneagram pattern (ruler) (Rezaei, 1396: 169-192).

3. Methodology

This article is a descriptive-analytical research that deals with the analysis of the main character of the story "The Pear Tree" by Goli Taraghi based on Enneagram typology. After introducing the theory of the Enneagram, the researcher matched the main character of the story with the nine types of Enneagram based on the evidence available in the piece, in order to reach the psychological layers of the main character by analyzing the actions and reactions of the main character and helped to a deeper understanding of the events and plot of the story.

4. Discussion

The story "The Pear Tree" from the story collection "Somewhere Else" is one of the remarkable stories of Goli Taraghi. This story is about the

importance of returning to oneself, introspection, and deep thinking. Since literature is the product of the human mind, there is a meaningful relationship between literature and psychology. In psychological criticism, by paying attention to the text and by looking at "symbols and forms of imagination and descriptions and deviations in the artist's language, it is possible to psychologically analyze the effect and understand the soul and mind of its creator." (Shamisa, 2014: 277).

Enneagram psychological theory introduces nine personality types. Each type exhibits different behavioral traits. "The Enneagram determines what people of each personality type pay attention to and how they direct their energy and behavior" (Daniels and Price, 2015: 4) and also how they react to any situation.

Sometimes, in addition to the usual behaviors of their dominant type, some people may display the behavioral characteristics of their side type in situations, which are called wings according to the number adjacent to the main type of each person. For example, for the dominant type 5, its side types, i.e. types 4 and 6, are considered wings. Therefore, "the wings divide the 9 main types into 18 types." (Pierce, 2017: 53).

Through the analysis, the character of the "writer" was obtained based on the Enneagram pattern. The writer exhibits the behavioral characteristics of type 5 and his career is the most important proof of this claim. Type 5 is included in the thinker group, and the thinker group of Enneagram includes types 5, 6, and 7. In this group, type 5 is the type that gets too deep in thought. The writer is deep-thinking, curious, and detail-oriented due to his occupation and being a philosopher. Therefore, his dominant personality is type 5 Enneagram.

On the other hand, he sometimes displays behaviors of type 4 Enneagram. His desire and pull towards a love that is far from his reach in adolescence is a characteristic of type 4. Type 4 is in the sentimental triad and is the type that avoids expressing their feelings and tries to express their feelings through art and creativity. The writer also uses his genius to create his works. In the table (1-3) the characteristic features of the writer are recorded. These traits correspond to the characteristics of the 4th and 5th Enneagram types and are mentioned separately for each type.

Table (1-3): Bold characteristics of the "writer" personality according to enneagram types

The bold characteristics of the "writer" personality, which are consistent with the characteristics of the 4th type of Enneagram	The bold characteristics of the "writer" personality that match the characteristics of the 5th type of Enneagram
<ul style="list-style-type: none"> * Sensitive spirit * Desire for unconventional love * * Attached to distant dreams * Creative and artist * Dreamer * Emotional * Introverted 	<ul style="list-style-type: none"> * Great desire to learn * Creative and innovative * Smart * In search of science and knowledge * Introverted * Thoughtful * Has limited interests * Explorer and curious * In search of solitude * Diligent * Focused * In search of individual independence * Analyzer * Absurdist * Unable to express emotions and control them strongly * Inclination to be useful

As can be seen in the table, the dominant type of the main character in the story "The Pear Tree" is 5; because most of his moral traits are consistent with type 5 of Enneagram; but in some cases, it also shows the characteristics of type 4, so it is "written" type 5 with wing 4 Enneagram.

5. Conclusion

By examining the story of The Pear Tree with the psychological theory of Enneagram, a deeper understanding of the main character of the story was obtained, the relationship between the actions and the main character was correctly explained, and the actions of the actor within the framework of the signified and signifiers of the story became logically understandable, and as a result, the plot of the story and its course of events were easily formed in the mind of the reader. Enneagram theory helped a lot to analyze the story and in this regard,

the narrator of the story established a close relationship with the audience.

Through the analysis, the type of the main character of the story was determined. Most of the attributes of "writer" are consistent with the 5th type of enneagram, and in some cases, it tends to the 4th type. Therefore, from the analysis, it can be concluded that the main character of the story "The Pear Tree" is adaptable based on the Enneagram theory and can be analyzed and explained accordingly.

تحلیل روان‌شناختی شخصیت در داستان کوتاه «درخت گلابی» از گلی ترقی بر اساس نظریهٔ اناگرام

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

سویدا درویش

دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

نرگس محمدی بدر*

چکیده

واکاوی روان‌شناختی شخصیت‌های داستانی، زمینه را برای دستیابی به دیدگاه و نگرش نویسندگان ادبیات داستانی فراهم می‌کند و همچنین راه را برای شناخت صحیح شخصیت‌های داستانی هموار می‌سازد. نظریهٔ روان‌شناسی اناگرام، یک تیپ‌شناسی نوین است که خلق و خوی انسان‌ها را در ۹ تیپ کمال‌گرا، امدادگر، موفقیت‌طلب، فردگرا، پژوهشگر، پرسشگر، خوش‌گذران، ریاست‌طلب و صلح‌طلب دسته‌بندی می‌کند. هدف اصلی این تحقیق، بررسی تطبیق‌پذیری شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی» از مجموعه داستان «جایی دیگر» نوشتهٔ گلی ترقی با تیپ‌های نه‌گانه اناگرام و همچنین تجزیه و تحلیل رفتار شخصیت اصلی بر مبنای الگوی اناگرام است. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که غالب مؤلفه‌های رفتاری شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی» با تیپ ۵ (پژوهشگر) اناگرام مطابقت دارد و در برخی موقعیت‌ها، رفتارهای تیپ ۴ (فردگرا) اناگرام را از خود به نمایش می‌گذارد و با الگوی اناگرام هم‌خوانی دارد و بر این اساس تحلیل‌پذیر است.

کلیدواژه‌ها: شخصیت‌پردازی، داستان کوتاه، درخت گلابی، گلی ترقی، اناگرام.

مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام‌نور است.

* نویسنده مسئول: badr@pnu.ac.ir

مقدمه

داستان «درخت گلابی» از مجموعه داستان «جایی دیگر» یکی از داستان‌های قابل تأمل گلی ترقی است. این داستان، درباره اهمیت بازگشت به خویشتن، درون‌نگری و ژرف‌اندیشی است. گلی ترقی در داستان‌هایش، تنهایی و بی‌هویتی انسان امروز را به تصویر می‌کشد. او یکی از برجسته‌ترین نویسندگان معاصر ایران است که شهرتش بیش‌تر به سبب نگارش داستان‌های کوتاهش است. آثارش به زبان‌های مختلف ترجمه شده و مورد اقبال سایر ملل نیز قرار گرفته است. تمرکز این مقاله بر یکی از داستان‌های کوتاه اوست. روان‌شناسان بر این باورند که مضمون آثار ادبی از ناخودآگاه نویسندگان آن سرچشمه می‌گیرد؛ بنابراین، برای تحلیل متون داستانی و دستیابی به طرز‌نگرش نویسندگان آن، تجزیه و تحلیل روان‌شناختی ادبیات داستانی ضروری می‌نماید. این جستار، شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی» را بر مبنای الگوی اناگرام مورد تحلیل قرار می‌دهد تا علاوه بر درک صحیح و عمیق شخصیت، میزان انطباق‌پذیری اثر با تیپ‌های نه‌گانه اناگرام را بررسی کند.

۱. بیان مسئله

تحلیل روان‌شناختی عنصر شخصیت در داستان، علاوه بر دستیابی به نگرش نویسنده، منجر به شناخت زوایای پنهان داستان می‌شود و مخاطب را به درک عمیق‌تر ادبیات داستانی سوق می‌دهد. برابر نهادن شخصیت‌های داستانی با نظریات متنوع تیپ‌شناسی، به تجزیه و تحلیل و شناسایی مختصات آن کمک می‌کند. مقاله حاضر، قصد دارد به این پرسش پاسخ دهد که شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی» بر مبنای نظریه اناگرام در چه زمینه‌هایی تحلیل‌پذیر است و آیا الگوی رفتاری شخصیت اصلی با تیپ‌های نه‌گانه اناگرام هم‌خوانی دارد؟

۲. ضرورت پژوهش

تحقیق و تفحص در ادبیات داستانی هر کشور به تبیین جایگاه نویسندگان آن کمک می‌کند و همچنین منجر به شناخت هر چه بیش‌تر این نوع ادبی می‌شود. با وجود رشد روزافزون تکنولوژی، شرایط زندگی امروز و محدودیت زمانی موجود، توجه مخاطبان

بیش‌تر به داستان کوتاه معطوف شده است. تحلیل داستان‌های کوتاه با رویکرد روان‌شناسی، می‌تواند زمینه گسترش و ارتقاس سطح کیفی آن را فراهم آورد.

۳. پیشینه پژوهش

بر اساس کاوش‌های به عمل آمده، پژوهشی بر آثار گلی ترقی در زمینه تحلیل شخصیت‌های داستانی، آن هم از منظر نظریه روان‌شناسی اناگرام، صورت نگرفته است و تحقیق پیش‌رو، از این منظر بدیع است.

از جمله پژوهش‌های صورت گرفته می‌توان به مقاله «تحلیل کهن‌الگوی داستان جایی دیگر از گلی ترقی» اشاره کرد که در آن، کهن‌الگوهای خود، آنیما و آنیموس، سفر، پیر خردمند، نقاب، سایه و فرآیند فردیت و تولد دوباره در داستان «جایی دیگر» مورد تحلیل قرار می‌گیرد و پژوهشگر به این نتیجه می‌رسد که پیرنگ و شخصیت‌های داستان بر پایه نظریات یونگ قابل بررسی است (حدادی، ۱۳۹۰: ۱۷۰-۱۴۷).

در مقاله «خوانش بوم‌گرایانه از داستان کوتاه درخت گلابی نوشته گلی ترقی»، پژوهشگر به نقد بوم‌گرایانه می‌پردازد و رابطه انسان و طبیعت را بررسی می‌کند و نتیجه می‌گیرد که گلی ترقی در داستان درخت گلابی با برجسته‌سازی نقش طبیعت و نگرش خاص خود، سعی در بازتعریف آن دارد و با استفاده از تقابل‌های دوگانه و نمادپردازی، شعور خاموش طبیعت را برتر از شعور روشنفکری مدرن می‌داند و به طبیعت بوم‌گرایانه می‌نگرد و برای آن ارزش ذاتی قائل است (نیازی، ۱۳۹۴: ۱۲۷-۱۱۳).

در پژوهش‌های ادبیات فارسی، نظریه اناگرام مهجور مانده است و از معدود مقالات ارائه شده، می‌توان از مقاله «تحلیل روان‌شناختی تیپ شخصیتی پادشاه در داستان پادشاه و کنیزک مثنوی بر مبنای الگوی اناگرام»، نام برد که در آن شخصیت «پادشاه» بر مبنای الگوی اناگرام تحلیل شده است و با ذکر شواهدی از محتوای داستان، شخصیت «پادشاه» مطابق با تیپ ۸ الگوی اناگرام (حاکم، ریاست‌طلب و کنترل‌گر) معرفی شده است (رضایی، ۱۳۹۶: ۱۹۲-۱۶۹).

۴. بحث

در دهه ۷۰ و ۸۰ خورشیدی با اتمام جنگ تحمیلی، روند داستان‌نویسی ایران دگرگون شد. تغییرات اجتماعی و سیاسی موجب شد تا نویسندگان برای بیان داستان‌های خود به روش‌ها، فرم‌ها و ساختارهای جدید روی آورند. «از ویژگی‌های مهم این زمان، حضور گسترده داستان‌نویسان زن است. از نویسندگان مطرح این دوره می‌توان به گلی ترقی، غزاله علیزاده، زویا پیرزاد و منیرو روانی‌پور اشاره کرد» (خاتمی، ۱۳۹۶: ۲۸۲).

بررسی آثار نویسندگان مطرح ادبیات داستانی به شفاف‌سازی جایگاه این نوع ادبی یاری می‌رساند و همچنین راه را برای شناخت دستاوردها و کاستی‌های نویسندگان آن هموار می‌سازد. از آنجا که ادبیات محصول ذهن انسان است، رابطه معناداری بین ادبیات و روان‌شناسی وجود دارد. نقد روان‌شناسی، زیرشاخه نقد ادبی است. در این نوع نقد با توجه به متن و با نگاه به «سمبل‌ها و صور خیال و توصیفات و انحرافات که در زبان هنرمند است، می‌توان اثر را تجزیه و تحلیل روانی کرد و به روح و ذهن آفریننده آن پی برد» (شمیسا، ۱۳۹۴: ۲۷۷).

تاکنون پژوهشگران در نقد روان‌شناسانه آثار ادبی و همچنین تحلیل شخصیت‌های داستانی از نظریه‌های مختلف روان‌شناسی بهره جسته‌اند. نظریه‌هایی که از عقاید متفکرانی چون فروید^۱، یونگ^۲، آدلر^۳، لاکان^۴ و... نشأت گرفته است. یکی از نظریه‌های نوین روان‌شناسی، نظریه اناگرام یا انیاگرام^۵ است که انسان‌ها را به ۹ تیپ شخصیتی دسته‌بندی می‌کند و برای هر تیپ، ویژگی‌های رفتاری خاصی را در نظر می‌گیرد. گورجیف^۶، بنیان‌گذار اناگرام در تمدن غرب است (پالمر^۷، ۱۳۹۶: ۳۸).

اناگرام اولین تیپ‌شناسی شخصیت نیست و جست‌وجو برای تیپ‌شناسی از هزاران سال پیش شروع شده است. خصوصیات جالب توجه اناگرام نشان می‌دهد که «این الگو دسته‌بندی‌های واضح، معنی‌دار، مفید و جامعی را پیشنهاد می‌کند. به نظر می‌رسد که اناگرام،

-
1. Freud, S.
 2. Gustav Jung, C.
 3. Adler, A.
 4. Lacan, J.
 5. Enneagram
 6. Gurdjieff, I.
 7. Palmer, H.

تیپ‌های شخصیتی را به دسته‌هایی تقسیم می‌کند که ما در زندگی روزمره مشاهده می‌کنیم. اناگرام به گونه‌ای است که ما احساس خواهیم کرد دسته‌بندی‌ها به جای این که اختراع شوند، کشف شده‌اند.» (ریزو^۱، ۱۳۹۶: ۲۱).

بنابراین، تیپ‌های ۹ گانه اناگرام منطقی و کاربردی به نظر می‌رسند و این نظریه به سبب جهان‌شمولی و بدیع بودن در پژوهش حاضر مورد استفاده قرار گرفته است. در ادامه برای آشنایی بیشتر، گلی ترقی و نظریه اناگرام معرفی می‌شود.

۴-۱. معرفی گلی ترقی

گلی ترقی یکی از مطرح‌ترین نویسندگان ایران است که «در نیمه دوم دهه ۱۳۴۰ شروع به انتشار داستان‌های خود کرد و همراه سیمین دانشور، غزاله علیزاده، مهشید امیرشاهی و شهرنوش پاریسی‌پور، جریان داستان‌نویسی زنان را پدید آورد» (میرعابدینی، ۱۳۸۴: ۳۸۱). او در هفدهم مهر ماه ۱۳۱۸ در تهران به دنیا آمد و پس از گذراندن تحصیلات مقدماتی در دبیرستان انوشیروان دادگر «در سن ۱۶ سالگی برای ادامه تحصیل به آمریکا رفت» (زرلکی، ۱۳۸۹: ۱۳۳). در رشته فلسفه لیسانس گرفت و پس از ۶ سال در ۱۳۴۲ به ایران بازگشت. «در همین دوران به نوشتن مقاله‌های ادبی در نشریات مختلف پرداخت و تدریس در دانشکده هنرهای زیبا در زمینه شناخت اساطیر و تمثیل‌ها را هم تجربه کرد» (دهباشی و کریمی، ۱۳۸۲: ۱۸).

عشق و علاقه او به داستان‌نویسی سرانجام منجر به نوشتن اولین داستان او به نام «میعاد» شد که در مجله «اندیشه و هنر»، به همت شمیم بهار چاپ شد (فانی و دهباشی، ۱۳۸۰: ۳۴). نخستین مجموعه داستان ترقی به نام «من هم چگوارا هستم» در سال ۱۳۴۸ به چاپ رسید و پس از آن در سال ۱۳۵۴ رمان «خواب زمستانی» را منتشر کرد (خاتمی، ۱۳۹۶: ۲۸۳). او در سال ۱۳۵۶ به فرانسه مهاجرت کرد. گلی ترقی در کارنامه خود تجربه فیلم‌نامه‌نویسی هم دارد و در سال ۱۳۵۰ فیلم‌نامه «بی‌تا» را نوشت. همچنین در سال ۱۳۷۶، داریوش مهرجویی فیلم «درخت گلابی» را با اقتباس از داستان «درخت گلابی» او ساخت.

1. Riso, D.

۴-۲. معرفی اناگرام

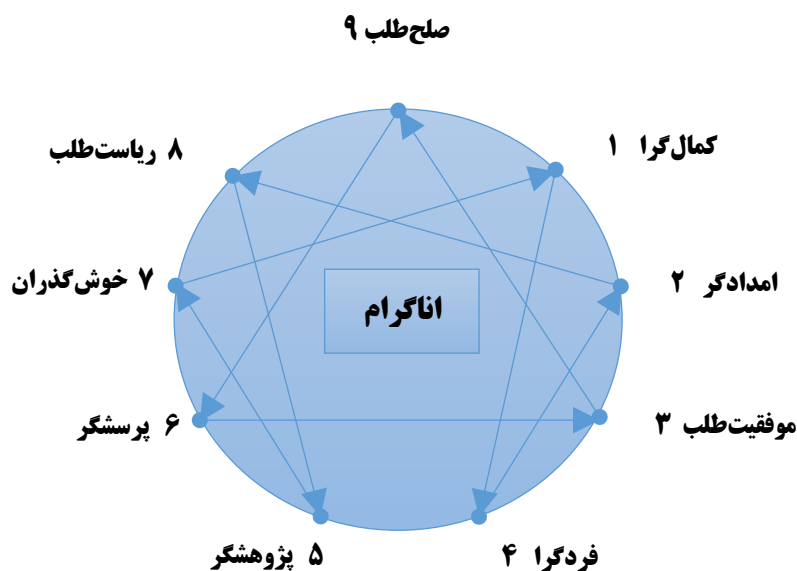
اناگرام، یک نظریه روان‌شناسی است که به معرفی تیپ‌های شخصیتی ۹ گانه می‌پردازد. هر یک از تیپ‌ها صفات رفتاری متفاوتی را از خود به نمایش می‌گذارند. «انا» در زبان یونانی به معنای ۹ و «گرام» به معنای مدل و جرم است» (پالمر، ۱۳۹۶: ۲۳). اناگرام، یکی از علوم انسان‌شناسی کهن به شمار می‌رود. «هر یک از ما، یکی از این ۹ الگو را در روند رشد شخصیت، زمانی که احساس تهدید می‌کردیم برای محافظت از وجوه خاص خودمان پرورش دادیم. اناگرام تعیین می‌کند که افراد هر تیپ شخصیت به چه چیزی توجه کرده و چگونه انرژی و رفتارشان را هدایت می‌کنند» (دانیلز و پرایس^۱، ۱۳۹۵: ۴) و همچنین در برابر هر موقعیتی چطور واکنش نشان می‌دهند.

۴-۲-۱. ساختار اناگرام

اناگرام از یک دایره با ۹ عدد تشکیل شده است. این اعداد با پیکان‌هایی به یکدیگر متصل شده‌اند. «پیکان‌ها، بیانگر تیپ‌های تنشی و آرامشی هستند. تیپ تنشی در جهت پیکان و تیپ آرامشی در خلاف جهت پیکان است» (دانیلز و پرایس، ۱۳۹۵: ۱۸) و به این معنی است که هر یک از تیپ‌های شخصیتی در شرایط تنش و فشار، ویژگی‌های تیپ مقابل (در جهت پیکان) را از خود بروز می‌دهد که به آن، تیپ تنشی می‌گویند و همچنین هر تیپ در شرایط آرامش و امنیت، ویژگی‌های تیپ مقابل (در خلاف جهت پیکان) را از خود نشان می‌دهد که به آن، تیپ آرامشی می‌گویند (شکل (۱)).

1. Daniels, D. & Price, V.

شکل ۱. ساختار اناگرام

۴-۲-۲. بال یا جناح

گاه ممکن است برخی از انسان‌ها علاوه بر رفتارهای مرسوم و معمول تیپ غالب خود در موقعیت‌هایی، ویژگی‌های رفتاری تیپ کناری خود را به نمایش بگذارند که به شماره مجاور تیپ اصلی هر فرد، بال یا جناح می‌گویند. به عنوان مثال، برای تیپ غالب ۵، تیپ‌های کناری آن؛ یعنی تیپ‌های ۴ و ۶ بال یا جناح محسوب می‌شوند. بنابراین، «جناح‌ها، ۹ تیپ اصلی را به ۱۸ تیپ تقسیم می‌کنند» (پیرس^۱، ۱۳۹۷: ۵۳).

۴-۲-۳. وجوه اناگرام

گورجیف^۲ تیپ‌های ۹ گانه اناگرام را به سه گروه تقسیم کرد (پالمر، ۱۳۹۶: ۴۳) که به شرح ذیل است:

الف- گروه احساس‌گرا یا مرکز قلب (شامل: تیپ‌های ۲، ۳ و ۴)

1. Pearce, H.

2. Gurdjieff, I.

ب- تفکرگرا یا مرکز مغز (شامل: تیپ‌های ۵، ۶ و ۷)

ج- غریزه‌گرا یا مرکز بدن (شامل: تیپ‌های ۸، ۹ و ۱)

حال برای درک بهتر و آشنایی بیشتر با الگوی اناگرام، تیپ‌هایی که در تحلیل شخصیت‌های اصلی داستان «درخت گلابی» نقش داشته‌اند، معرفی می‌شوند.

۴-۲-۴. معرفی تیپ ۴ یا فردگرا^۱

تیپ ۴ که به آن احساساتی یا ژرفاکاو یا هنردوست هم گفته می‌شود، دارای روحیه‌ای حساس، خیال‌باف، خلاق و هنرمند است. او از زندگی یکنواخت و معمولی پرهیز می‌کند و خلق‌و‌خو و سلیقه خاصی دارد و می‌خواهد از دیگران متمایز باشد. او همواره به دنبال گمشده خویش است و آن را در خیال خود یا در آرزوهای دور از دسترس جست‌وجو می‌کند.

«روابط احساسی حاضر و در دسترس تیپ ۴ را دلسرد می‌کند؛ زیرا خواهان عشق و شوری است که با دوری و فاصله از دیگری همراه باشد. در تمام طول زندگی به دنبال مسائل احساسی است و شیوه زندگی زیبا و باسلیقه، ظاهر منحصر به فرد، حرفه خاص و نقطه نظرهای خلاقانه در کار از ویژگی‌های او است» (پالمر، ۱۳۹۶: ۳۰). «او دوست‌دار توجه مثبت و نسبت به انتقادها حساس است. رنج کشیدن را به عنوان بخشی از زندگی می‌پذیرد و نسبت به درد و رنج دیگران دلسوز است» (پیرس، ۱۳۹۷: ۳).

تیپ ۴ در خیالات خود غوطه‌ور است و زمانی که آرزوها و انتظاراتش محقق نشود از خود و دیگران عصبانی می‌شود. او خود را به خاطر شکست‌هایش مؤاخذه می‌کند و همچنین از دیگران به خاطر عدم حمایت کافی خشمگین می‌شود. «او برای فرونشاندن نفرت خود از دیگران کناره می‌گیرد و فوق‌العاده افسرده می‌شود و از بروز احساسات خود جلوگیری می‌کند» (ریسو و هادسون^۲، ۱۳۹۷: ۱۴۵).

1. Individualist
2. Riso, D, & Russ, H.

۴-۲-۵. معرفی تیپ ۵ یا پژوهشگر^۱

تیپ ۵ که با عناوین کنجکاو، فکور و مشاهده‌گر هم شناخته می‌شود، تمایل بسیار به یادگیری و علم و دانش دارد. او اغلب در تفکر عمیق می‌شود و به کنه مسائل دست می‌یابد و خلاق و نوآور است. او فرد متمرکزی است. علاقه‌مندی‌های محدودی دارد، اما در هر کدام از مهارت بالایی برخوردار است. او انزواطلب و در جست‌وجوی استقلال فردی است.

«تیپ ۵، خود را از ابراز احساسات دور نگه می‌دارد و برای اینکه به احساسات خود پی ببرد باید تنها باشد. محل کار او باید ساکت و به دور از مزاحمت باشد. خواهان ارتباط کاری محدود و دستورالعمل‌های کاری مشخص است. در بهترین حالت به دلیل کناره‌گیری از دیگران به درستی مسائل را تجزیه و تحلیل می‌کند. همچنین با کناره‌گیری، سطح ارتباطات خود با دیگران را به حداقل می‌رساند» (پالمر، ۱۳۹۶: ۳۱). «تیپ ۵، خوب مشاهده می‌کند و تحلیل‌گر و درون‌گرا است. برای نزدیک شدن به افراد نیاز به زمان دارد. به راحتی احساس می‌کند دیگران در کارش مداخله می‌کنند» (پیرس، ۱۳۹۷: ۳). او قانع است و نیازهای کمی دارد. «تیپ ۵ روی تحقیق، دانش‌پژوهی و توسعه ایده‌ها متمرکز می‌شود و زمان زیادی را در تعداد کمی از علایق خود صرف می‌کند و از حوزه‌های دیگر زندگی غافل می‌شود» (ریسو و هادسون^۲، ۱۳۹۷: ۱۵۲).

۴-۳. خلاصه داستان «درخت گلابی»

داستان درباره نویسنده مشهور شصت ساله‌ای است که به باغ خانوادگی‌اش در دماوند پناه برده است تا بتواند آخرین اثرش را خلق کند و دور از هیاهو، حرف تازه‌ای برای گفتن پیدا کند، اما با این واقعیت مواجه می‌شود که نمی‌تواند بنویسد و بدتر از آن نمی‌خواهد که بنویسد. با این حال، همه تلاشش را می‌کند که بنویسد، اما باغبان، مدام مزاحمش می‌شود و می‌خواهد درباره درخت گلابی حرف بزند، نویسنده اعتنایی نمی‌کند؛ بنابراین باغبان با کدخدا می‌آید. کدخدا به نویسنده می‌گوید که درخت گلابی با اینکه تنش سالم و برگ‌هایش سبز است، امسال بار نداده است و باید فکری برایش کرد و مراسمی هست

1. Investigator
2. Riso, D, & Russ, H.

که نویسنده باید در آن شرکت کند. نویسنده برای اینکه آن‌ها را از سر باز کند، قبول می‌کند. باغبان، نویسنده را به یاد علاقه‌اش به درخت گلابی و تابستان آخری که در باغ بود می‌اندازد. ذهن نویسنده به تابستان آخر برمی‌گردد و یاد عشق نوجوانی‌اش می‌افتد. در آن تابستان، او دوازده ساله و به «میم»، دختری که پنج سال از خودش بزرگ‌تر و ظاهرش شبیه پسرها بود، علاقه داشت. او مثل نویسنده، شاعر و هنرمند و خیالاتی بود. آخر تابستان، «میم» بدون خداحافظی می‌رود و دفترچه شعرهای آبکی و خاطرات سری نویسنده را هم با خود می‌برد و دیگر هیچ‌وقت به او پس نمی‌دهد.

روز بعد، نزدیک سحر، کدخدا و باغبان و چند نفر دیگر می‌آیند تا مراسم را برگزار کنند. دور درخت گلابی حلقه می‌زنند. نویسنده خوشحال است که قطعش می‌کنند و از شر آن‌ها خلاص می‌شود. باغبان تبر را بلند می‌کند و رو به درخت می‌گوید که تو برخلاف قانون باغ عمل کردی و سزاوار مرگی. در این لحظه کدخدا وساطت می‌کند و با درخت حرف می‌زند. ریش‌گرو می‌گذارد و از طرف درخت قول می‌دهد که سال دیگر، گلابی‌های بزرگ‌تری به بار آورد. همراهان صلوات می‌فرستند و غائله تمام می‌شود. نویسنده به سر کارش برمی‌گردد، اما خاطرات «میم» دوباره ذهنش را درگیر می‌کند.

«میم» به فرنگ می‌رود و نویسنده بزرگ‌تر می‌شود و نامه‌های «میم» به دستش می‌رسد. او در فرنگ، هنرپیشگی را رها می‌کند و تاریخ و ادبیات می‌خواند. بعد از مدتی که نویسنده درگیر حزب و حزب‌گرایی می‌شود و آرمان‌های بزرگ‌تری برای خودش دست‌وپا می‌کند، دیگر جواب نامه‌های «میم» را نمی‌دهد. نویسنده در اوایل انقلاب زندانی می‌شود و در زندان، متوجه می‌شود که «میم» با ماشین تصادف کرده و فوت شده است. نویسنده، پس از تماشای مراسم تهدید کردن درخت، محو وقار و شکوه درخت می‌شود و از درخت که با غرور و سربلندی تمام به خواست خویش عمل کرده است، الهام می‌گیرد و کوله‌بارش را جمع می‌کند تا به خانه‌اش برگردد (ترقی، ۱۳۹۶: با تلخیص ۱۵۴ - ۱۲۵).

۴-۴. تحلیل شخصیت «نویسنده» در داستان «درخت گلابی» بر اساس نظریه

اناگرام

نویسنده، فردی درون‌گرا و اهل تفکر است و غالب ویژگی‌های رفتاری او با تیپ ۵ (پژوهشگر) اناگرام شباهت بیشتری دارد. همان‌طور که ذکر شد، تیپ ۵ در سه گانه

تفکرگرا قرار دارد و بین تیپ‌های دیگر این گروه (تیپ‌های ۶ و ۷)، بیش از اندازه در تفکر عمیق می‌شود. او تنهایی را دوست دارد و در خلوتش می‌تواند به مسائل اساسی زندگی اش فکر کند و به تجزیه و تحلیل آن پردازد. تیپ ۵، تیپ باهوش و متفکر اناگرام است. نویسنده، استاد دانشگاه و فیلسوف است. او اهل نظریه پردازی و اندیشیدن است و تفکر و تحلیل‌گری، مبنای رفتارش را تشکیل می‌دهد و در داستان به آن اشاره می‌شود:

«گذشته‌ام را مرور می‌کنم. می‌بینم که ده‌ها کتاب نوشته‌ام و صدها مقاله سیاسی و اجتماعی و فلسفی. یک عمر حرف زده‌ام» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۲۸).

و باز

«روی صحنه بوده‌ام، وسط گود، در صفحه ادبی روزنامه‌ها، رادیوها، سمینارها حضور داشته‌ام و نوشتن و گفتن بخش اساسی از حیات فکری‌ام بوده است» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۲۸).

علاوه بر این، شغل نویسنده به نیاز تنها ماندن اختیاری او، دامن زده است و درست مانند تیپ ۵ اناگرام که «جدا ماندن از دیگران، راهی است برای حفظ بقای فردی او» (پالمر، ۱۳۹۶: ۱۶۶)، نویسنده هم به باغ دماوند آمده است تا در گوشه‌ای خلوت و با خیالی آسوده به نوشتن آخرین اثرش پردازد، اما از اینکه باغبان مدام مزاحمش می‌شود، ناراحت است و تحملش را از دست می‌دهد. وقتی باغبان چند بار صدایش می‌کند، با خود می‌اندیشد:

«نخیر. تا جواب این باغبان را ندهم، آسایش نخواهم داشت. چطور می‌شود با حضور یک دیگری مزاحم، فکرهای بزرگ کرد؟ از همان جا که نشسته‌ام بلند می‌گویم: پدر جان. بله. جناب مشد حسن» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۲۷).

تیپ ۵، در پی جایگاه ممتاز اجتماعی از راه کسب اطلاعات است. او می‌خواهد به درجات بالای اجتماعی دست یابد و به همین منظور عطشی سیراب نشدنی برای کسب علم و دانش دارد و «این عطش و حرص موجب می‌شود تا تیپ ۵ به افراد و ایده‌های تأثیرگذار بر اجتماع گرایش پیدا کند» (پالمر، ۱۳۹۶: ۱۶۲). نویسنده هم از جایگاه اجتماعی بالایی

برخوردار است و برای حفظ آن تلاش می‌کند و در پی تأثیرگذاری بر دیگران است و به دنبال ایده و حرفی جدید است:

«باید حرفی تازه برای گفتن پیدا کنم. حرفی که به آن اعتقاد دارم. مثل آن وقت‌ها، مثل زمانی که می‌خواستم دنیا را عوض کنم. شهرم، کوچه‌ام، خودم را عوض کنم» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۲۷).

او از اینکه نمی‌تواند بنویسد بسیار کلافه و آشفته است. شش سال است که مشغول نوشتن آخرین کتابش است، اما هنوز یک فصل از آن را هم تمام نکرده است. او نگران است و همانند تیپ ۵، دغدغه حفظ جایگاه اجتماعی خود را دارد. در جایی از داستان آمده است:

«نمی‌توانم بنویسم. اعترافی تلخ. همین است که هست و نمی‌خواهم بنویسم. اعترافی تلخ‌تر. اگر هم بخواهم که بنویسم، نمی‌دانم درباره‌ی چی بنویسم. حرف‌هایم ته کشیده و کفگیرم به ته دیگ خورده است» (همان: ۱۲۸).

نویسنده، علاوه بر دغدغه حفظ جایگاه اجتماعی، می‌ترسد که نتواند به مفهوم یا حقیقتی دست پیدا کند که این ترس از ویژگی تیپ ۵ است و منجر می‌شود که «بیشتر غیرمطمئن و پوچ‌گرا شود» (ریسو و هادسون، ۱۳۹۷: ۲۸۳). ترقی به این احساس نویسنده اشاره می‌کند:

«هنوز به جایی نرسیده‌ام. هنوز چیزی را ثابت نکرده‌ام. باید به فکری وسوسه‌انگیز، به امیدی بزرگ، به وعده‌ای حتی دروغین، خود را آویزان کنم» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۲۸).

او احساس پوچی می‌کند و دیگر به تکثیر خود و تکرار حرف‌های کهنه تمایلی ندارد و در پی رسیدن به معنای جدیدی است و در غیر این صورت ترجیح می‌دهد که ثمری نداشته باشد:

«می‌بایست به نقطه اوج و شکوفایی رسیده باشم، برعکس، هیچ احساسی ندارم و آن کلاه قدیمی، از نو، روی سرم سنگینی می‌کند. به آنچه گفته بودم نیز اعتقاد ندارم و باورهایم همه، مثل رشته‌های پوک و بی‌ریشه، پنبه شده‌اند. شاید از درون بیمارم، شاید بیماری در خارج از من شیوع دارد. شاید پایان هزاره و آغاز عصر تاریکی ست» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۴۰).

بیشتر اشاره شد که تیپ‌های اناگرام در دو موقعیت آرامش و تنش به تیپ‌های دیگر متمایل می‌شوند. تیپ ۵ در موقعیت تنش و فشار روانی، ابتدا گوشه‌گیر می‌شود و ارتباطش را با دیگران قطع می‌کند. نویسنده هم به باغ دماوند پناه برده است و از همه بریده است تا شاید موضوعی برای نوشتن پیدا کند و از این سردرگمی و پریشانی نجات یابد. تیپ ۵ در چنین شرایطی به تیپ ۷ (خوش‌گذران) گرایش پیدا می‌کند. جنبه منفی گرایش به تیپ ۷، درگیری عمیق فکری فرد است و ممکن است «منجر به بروز رفتارهای تکانشی شود و فرد در تفکرات خود پراکنده و پریشان شود» (ریسو و هادسون، ۱۳۹۷: ۱۵۴)، اما جنبه مثبت گرایش به تیپ ۷، موجب بروز توانایی ویژه‌ای در تیپ ۵ می‌شود. «او به جای موضع‌گیری در برابر اتفاقات غیرمنتظره از جریان وقایع لذت می‌برد» (پالمر، ۱۳۹۶: ۱۷۱). نویسنده که برای خلق اثرش در تنگنا قرار گرفته است، کم‌کم در اتفاقات پیرامونش به ویژه وضعیت درخت عمیق می‌شود و از رفتار درخت الهام می‌گیرد و همانند تیپ ۷، متوجه لحظه حال می‌شود و سعی می‌کند خود جدیدش را بپذیرد و از هر چه که زندگی به سمتش سرازیر می‌کند، لذت ببرد.

شخصیت نویسنده در طول داستان دچار تحول می‌شود. او که مدام نگران کم‌کاری خود است و هیچ موضوعی برای نوشتن پیدا نمی‌کند و ترس تمام وجودش را فرا گرفته است و نمی‌داند که چه جوابی به شاگردها و طرفدارانش بدهد؛ در مواجهه با درخت گلابی که خاموشی خود خواسته پیشه کرده است از تشویش و نگرانی به آرامش درونی می‌رسد. او در اوایل داستان از نیازش به دیده شدن می‌گوید، آن هم پس از سال‌ها نوشتن و شهرتی که دارد:

«کاش می‌شد از این بیماری علاج‌ناپذیر «کسی بودن» شفا یافت و برای زمانی کوتاه به چشم نیامد. یا نیاز به این رؤیت نداشت، نیاز به انعکاس، به تکثیر، به انتشار، انتشار خود» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۳۰).

اما در ادامه داستان، نگرش نویسنده تغییر می‌یابد. گلی ترقی در سراسر داستان، تشویش نویسنده را به تصویر می‌کشد. اگر خواهش پنهان و قدیمی برای دیده‌شدن، روزی برای نویسنده راه بود و مسیرش را مشخص می‌کرد و او را به مقصود می‌رساند، اکنون برایش حکم چاه را پیدا کرده است. درخت گلابی که با همه سرسبزی‌اش بی‌بار و خاموش است به کمکش می‌آید. نویسنده با درک رفتار درخت، متوجه وضعیت خود می‌شود. گویی درخت هم از بار دادن هر ساله خسته است و چون پیری، خلوت‌گزینی خودخواسته، اختیار کرده و بی‌اعتنا به زخم زبان‌ها و تحقیر دیگران سکوت پیشه کرده است. علاوه بر این، به یاد حرف معشوقش می‌افتد، وقتی که «میم» محو زیبایی عنکبوت کوچکی بود که کنار قنات باغ، برای خودش خانه‌ای ساخته بود، به او گفته بود:

«این عنکبوت از تو شاعرتر است. بین چه توری بافته، بی سروصدا، بدون قاروقور، شاعر گمنام، عکسش توی روزنامه‌ها نیست. می‌فهمی؟» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۴۵).

او برخلاف جوانی‌اش که دوست داشت آدم مشهوری شود و اسمش در روزنامه‌ها باشد از همه تلاش‌هایش برای «کسی بودن» خسته است و دیگر نه میلی به گفتن دارد و نه میلی به شنیدن و از این که او را به حال خود بگذارند، احساس خوشی می‌کند. او از درخت گلابی الهام می‌گیرد و می‌فهمد که دلش می‌خواهد گوشه‌نشینی اختیار کند و به خودش فرصت تماشا بدهد، درست مثل درخت گلابی:

«درخت گلابی پشت به من ایستاده و شاخه‌های صبورش، پدرانه، بر فراز سرم چتر زده است. باغبان پیر می‌گوید که این درخت دوباره بار خواهد داد. شاید، در وقتی مناسب. در زمانی درست. فعلاً که لب‌هایش را بسته است. انگار به نظاره جهان نشسته و به خودش فرصت نگریستن داده است» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۵۳).

تیپ ۵ در بهترین حالت خود «کاشف و کاوشگر جسوری می‌شود و دنیا را بیشتر می‌فهمد و به ژرفای آن پی می‌برد» (ریسو و هادسون، ۱۳۹۷: ۱۵۲). نویسنده هم با نگاه به درخت، موفق به درک روان خود می‌شود. او درمی‌یابد که ناتوانی‌اش در نوشتن، نشانه‌ای بوده است تا توجه او را به درونش معطوف کند و از درخت می‌آموزد که خود حقیقی‌اش را بدون هیچ خجالتی بپذیرد و به لحظه اکنون برگردد و به راستی زندگی کند و به تماشای هستی بنشیند.

۴-۱-۴. بررسی وجود بال اناگرام در شخصیت «نویسنده»

برخی از شخصیت‌ها به طور کامل در چهارچوب یک تیپ نمی‌گنجند و گاه در بعضی از موقعیت‌ها، رفتارهای تیپ‌های کناری تیپ غالب خود را بروز می‌دهند که به آن بال یا جناح می‌گویند. نویسنده هم، گاه رفتارهای تیپ ۴ (فردگرا) را به نمایش می‌گذارد. تیپ ۴ به آنچه دور از دسترس است و به سختی به دست می‌آید، دل بسته می‌شود. او در نوجوانی دل به عشق ممنوع «میم» می‌سپارد و برایش شعرهای عاشقانه می‌گوید. «میم» از نویسنده بزرگ‌تر است و رفتارش شبیه دختران دیگر نیست. سرکش است و خیالباف و درست مثل نویسنده، اهل مطالعه و هنرمند است. برای نویسنده این عشق دور از دسترس است، اما باز به آن دل بسته است. وقتی در بعدازظهر تابستانی با فاصله کنار او دراز می‌کشد، به ناممکن بودن رابطه‌شان اشاره می‌کند:

«دستم را آهسته، با ترس و تردید، به سوی «میم» دراز می‌کنم، دست مضطرب و لرزانی که هرگز به او نمی‌رسد، یک متر با او فاصله دارد - فاصله ابدی - و همان‌جا می‌ماند، ناتوان از حرکت، از رسیدن به آن آرزوی مطلق، آن مطلوب همیشه دور از دسترس، آن وعده محال» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۴۳).

علاوه بر این، تیپ ۴، خواهان شغلی متمایز است. شغلی که خلاقیت و نبوغ لازمه آن باشد. او دوست دارد شیوه منحصر به فردی برای کسب درآمد اتخاذ کند (پالمر، ۱۳۹۶: ۱۵۲). یکی از شغل‌های شخصیت نویسنده؛ یعنی نویسنده‌گی هم به شدت نیازمند بهره‌گیری از نبوغ و خلاقیت است و همچنین از عهده هر کسی برنمی‌آید. تیپ ۵ با بال ۴، هنرمند ذهنی است و «به سمت چیزهای مرموز و ممنوع جذب می‌شود» (پیرس، ۱۳۹۷: ۵۶). او با

همین روحیه جذب حزب توده می‌شود. به باور خود نویسنده، «میم» به عشقی بزرگ‌تر تبدیل شده است. نویسنده می‌گوید:

«نامه‌های «میم» بدون جواب می‌ماند. مهم نیست. «میم» جزئی از حزب شده، از رفیق استالین و سایر رفقای هم‌پاله» (ترقی، ۱۳۹۶: ۱۴۹).

بین تیپ‌های ۴ و ۵ اناگرام شباهت‌هایی وجود دارد. «به این دلیل که هر دو از تیپ‌های کناره‌گیر هستند و مابین تیپ ۴ با بال ۵ و تیپ ۵ با بال ۴ ریسک زیادی برای تشخیص اشتباه وجود دارد» (ریسو و هادسون، ۱۳۹۷: ۳۱۶). به همین دلیل برای درک بهتر، تیپ ۴ و ۵ اناگرام با هم مقایسه و وجه تمایزشان بیان می‌شود و در ادامه، تفاوت تیپ ۵ با سایر تیپ‌های اناگرام نیز ذکر می‌شود.

۴-۲. مقایسه تیپ‌های ۴ و ۵ اناگرام

تیپ‌های ۴ و ۵ در برخی از ویژگی‌های به هم شباهت دارند. هر دو از تیپ‌های کناره‌گیر و خلاق هستند، اما تفاوت عمده‌شان بدین قرار است: تیپ ۴ احساس محور و تیپ ۵ ذهنی و عقلانی است. تیپ ۴ در گروه احساس‌گرا و تیپ ۵ در سه‌گانه تفکرگرا جای می‌گیرد. تیپ ۴ احساسات خود را به انواع مختلف نشان می‌دهد و گاه آن را به صورت هیجانی ابراز می‌کند؛ در حالی که تیپ ۵ احساسات عمیقی دارد که با تعداد اندکی به اشتراک می‌گذارد. تیپ ۴ سلیقه و تفریحات منحصربه‌فردی دارد و این در ظاهرش هم نمود پیدا می‌کند. او گمان می‌کند که از دیگران متفاوت است و از معمولی بودن پرهیز می‌کند، اما تیپ ۵ چنین نیست و به ظاهرش کمتر اهمیت می‌دهد. تیپ ۴ با کناره‌گیری از دیگران در دنیای خیالی خود فرو می‌رود و با این شیوه به سروسامان دادن احساسات خود می‌پردازد، اما تیپ ۵ با کناره‌گیری از دیگران به تجزیه و تحلیل مسائل می‌پردازد و در تفکر عمیق می‌شود. به طور کلی، تیپ ۴، تیپ احساساتی اناگرام و تیپ ۵، تیپ متفکر اناگرام است. ویژگی‌های رفتاری شخصیت نویسنده، فیلسوف بودن و فعالیت‌های ادبی، سیاسی و اجتماعی او بر این نکته تأکید دارد که نویسنده، نظریه‌پرداز، متفکر و اهل تجزیه و تحلیل است و این جنبه تفکرگرایانه او چنان پُررنگ است که شاکله اصلی شخصیتش را تشکیل می‌دهد و بر احساساتی بودنش غلبه دارد. بنابراین او تیپ غالب ۵ اناگرام است.

۴-۳-۴. تفاوت تیپ ۵ با سایر تیپ‌های اناگرام و تحلیل شخصیت «نویسنده»

بر این اساس

هر فرد می‌تواند در برخی موقعیت‌ها، ویژگی‌های رفتاری سایر تیپ‌های اناگرام را از خود بروز دهد، اما در اغلب موقعیت‌ها، تیپ غالب اوست که کنش‌ها و واکنش‌های او را هدایت می‌کند. در داستان «درخت گلابی» شخصیت غالب نویسنده، تیپ ۵ اناگرام است. صفات رفتاری او به طور واضح نشان می‌دهد که از سایر تیپ‌های اناگرام متمایز است.

تیپ ۱ اناگرام برون‌گرا است و عقاید ثابت و مشخصی دارد و پایبند اصول است. او درباره‌ی نظراتش مطمئن و انعطاف‌ناپذیر است در حالی که تیپ ۵، فردی درون‌گرا است و به ایده‌های گوناگون می‌اندیشد و دائم درباره‌ی فرضیه‌ها پژوهش می‌کند و آن‌ها را مورد سؤال قرار می‌دهد، بدون آنکه به اصول توجهی داشته باشد. تیپ ۵ در پی کشف جهان است، اما تیپ ۱ به دنبال کمال بخشیدن به جهان است. نویسنده هم در طول داستان، منعطف عمل می‌کند. او که در ابتدای داستان به دلیل تشویش و دلواپسی از بی‌حاصلی به باغ دماوند آمده و در تلاش است که حرفی برای گفتن پیدا کند در روند داستان تغییر عقیده می‌دهد و با مشاهده درخت و تأمل در وضعیت آن به نظرگاه تازه‌ای دست می‌یابد و بدون نوشتن داستان، با آسودگی و آرامش رهسپار خانه‌اش می‌شود.

تیپ ۲ در گروه احساس‌گرا قرار دارد و در احساساتش سیر می‌کند و تمایل دارد به سمت دیگران حرکت کند. او فردی اجتماعی و برون‌گرا است و می‌خواهد مورد توجه و محبت دیگران قرار بگیرد. او فردی بخشنده است و نیازهای دیگران را مرتفع می‌سازد تا از این طریق نظر دیگران را به سوی خود جلب کند و در پی آن است که از مهربانی‌اش قدردانی کنند، اما تیپ ۵، احساساتی نیست و تنهایی را دوست دارد و تمایل دارد از دیگران کناره‌گیری کند. نویسنده در باغ دماوند از دیگران فاصله می‌گیرد و در افکار خودش غرق می‌شود و مزاحمت باغبان و کدخدا و دیگران کلافه‌اش می‌کند.

تیپ ۳ اناگرام در پی «برنده شدن» است. او می‌خواهد که در هر کاری نفر اول باشد. تیپ ۳، تمایل دارد که کارها را به انجام برساند و تلاشش منجر به نتایج عملی شود. او فردی هدف‌گرا و عمل‌گرا است. نظر دیگران برایش بسیار اهمیت دارد و با کسب موفقیت، می‌خواهد دیگران را تحت تأثیر قرار دهد. در حالی که تیپ ۵، فرآیندمحور است. او به دنبال غوطه‌ور شدن در ایده‌های انتزاعی و ذهنی است و نیاز چندانی به نتایج عملی ندارد.

او در جست‌وجوی معنا و مفهوم پدیده‌ها و کشف نظریات جدید است. مراد نویسنده یافتن معنا یا حرف فیلسوفانه و عارفانه تازه است و دل‌نگران بی‌حاصلی خویش است و دغدغه اول شدن ندارد.

تیپ ۶ اناگرام، شکاک و نگران است و از همین روی به دنبال امنیت است. او آینده‌نگر است و همه چیز را مورد پرسش قرار می‌دهد تا بتواند اعتماد کند. او با این شیوه می‌خواهد اطمینان کسب کند که خطری او و اطرافیانش را تهدید نمی‌کند. تیپ ۶ مانند تیپ ۵ از تیپ‌های ذهنی است، اما در تفکر خود خطی عمل می‌کند؛ یعنی برای حل مسائل از روش‌های منطقی آزموده شده بهره می‌گیرد در حالی که تیپ ۵ در تفکر خود غیرخطی عمل می‌کند؛ یعنی در جست‌وجوی یافتن نقاط ضعف نظریه‌های تثبیت‌شده و روش‌های مرسوم است و به نظریه‌ها و ایده‌های نو تمایل دارد. رفتار نویسنده نشان می‌دهد که او اهل ساختارشکنی است. نویسنده در انتهای داستان برای مشکلش، راهی غیرمعمول را برمی‌گزیند. او نویسنده مشهوری است که تمام عمر مورد احترام و تأیید دیگران بوده است؛ پس برای حفظ شهرتش، باید راهی برای نوشتن پیدا می‌کرد، اما او تصمیم نویی اتخاذ کرد و از ژرف‌اندیشی و ناظر بودنش کمک گرفت و با الهام از پیرامون خود و تفکر در وضعیت درخت گلابی به آرامش ذهنی رسید و نیاز حقیقی‌اش را پذیرفت و از نوشتن کتاب منصرف شد.

تیپ ۷ اناگرام، به شدت اهل معاشرت، فعال و پر جنب‌وجوش است، اما تیپ ۵، انزواطلب است و تمایل دارد که ساعت‌های متمادی در کار روی پروژه‌ها، مطالعات و تحقیقات خود صرف کند. تیپ ۷ از نشستن به مدت طولانی بی‌تاب می‌شود و صبر و تحمل خود را از دست می‌دهد. هر دو تیپ در گروه تفکرگرا قرار دارند و تفاوتشان در این است که تیپ ۷ در تفکر به شدت پریشان و پراکنده حواس است و نمی‌تواند روی یک فکر تمرکز کند؛ در حالی که تیپ ۵ در تفکر بسیار متمرکز عمل می‌کند. تیپ ۷، تیپ خوش‌بین اناگرام است و جنبه مثبت مسائل را می‌بیند و از موضوعات رنج‌آور و سنگین و تاریک اجتناب می‌کنند، اما تیپ ۵ برعکس به حقایق جهان توجه نشان می‌دهد و به سمت جنبه‌های ترسناک و منفی مسائل کشیده می‌شود. مقایسه تیپ ۷ و ۵، نشان می‌دهد که شخصیت نویسنده با توجه به منش و سلوکش نمی‌تواند جز گروه ۷ اناگرام باشد. او به کنه مسائل دقیق می‌شود و تفکر و تعمق محور اصلی زندگی او را تشکیل می‌دهد و برخلاف تیپ ۷ اناگرام، سطحی‌نگر نیست. علاوه بر این، با

متمرکز شدن بر مشکلش توانست موقعیت خود را درک کند و به آگاهی برتری دست یابد، واکنشی که به طور معمول از عهده تیپ ۷ بر نمی‌آید.

تیپ ۸ اناگرام فردی مقتدر و قدرت طلب است و می‌خواهد رهبر و حاکم باشد. او به راحتی از توانمندی‌هایش سخن می‌گوید و نمایش قدرت می‌دهد تا دیگران حساب کار دستشان بیاید. او اهل رقابت است و می‌خواهد پیروز میدان باشد. مایل است بر دیگران تسلط داشته باشد، اما تیپ ۵ بر کار خود متمرکز است و از دیگران فاصله می‌گیرد. نویسنده هم شخصیت آرامی دارد و درگیری ذهنی‌اش با خودش است، نه با دیگران. او اهل برتری‌جویی نیست و فقط در جست‌وجوی آرامش از دست رفته خویش است. او میلی به تکرار خود ندارد و اگر دیگران و طرفدارانش او را به حال خود بگذارند، احساس رضایت می‌کند.

تیپ ۹ اناگرام، صبور و آسان‌گیر و طرف‌دار صلح است. او منعطف و پذیرا است در حالی که تیپ ۵ سخت‌گیر، مصمم، پُرتلاش است. تیپ ۹، مردم‌دوست است و به راحتی به آن‌ها اعتماد می‌کند و در مقابل تیپ ۵ به مردم مظنون است و از آن‌ها فاصله می‌گیرد. تیپ ۹، آرمان‌گرا و خوش‌بین است و تیپ ۵، پوچ‌گرا و منفی‌نگر است. گلی ترقی در ابتدای داستان، چنان که شواهدش ذکر شد، بارها به احساس پوچی نویسنده اشاره می‌کند. شخصیت اصلی داستان، مانند تیپ ۵ به خاطر ناتوانی‌اش در نوشتن به خود سخت می‌گیرد و مدام دچار تلاطم ذهنی است.

بنابراین از شواهد ذکر شده، مشخص می‌شود که شخصیت غالب نویسنده بر اساس نظریه اناگرام، تیپ ۵ است و گاه رفتارهای تیپ ۴ را نیز از خود به نمایش می‌گذارد.

بحث و نتیجه‌گیری

از بررسی داستان درخت گلابی با نظریه روان‌شناسانه اناگرام، شناخت ژرف تری نسبت به شخصیت اصلی داستان حاصل شد و رابطه میان کنش‌ها و شخصیت اصلی به درستی تبیین شد و اقدامات کنشگر در چهارچوب دال و مدلول‌های داستان به طور منطقی قابل درک شد و در نتیجه پیرنگ داستان و سیر وقایع آن به راحتی در ذهن خواننده شکل گرفت. نظریه اناگرام به تحلیل داستان کمک شایانی کرد و در این راستا پیرنگ داستان با روایت‌شنو ارتباط تنگاتنگی برقرار کرد.

از تحلیل شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی»، این نتیجه حاصل شد که شخصیت «نویسنده» بر مبنای الگوی اناگرام، تیپ ۵ با بال ۴ است. نویسنده، ویژگی‌های رفتاری تیپ

۵ را از خود بروز می‌دهد و حرفه‌اش، مهم‌ترین گواه این ادعا است. تیپ ۵، در گروه تفکرگرا قرار می‌گیرد و گروه تفکرگرای اناگرام شامل تیپ‌های ۵، ۶ و ۷ است. در این گروه، تیپ ۵، تپیی است که بیش از اندازه، در تفکر عمیق می‌شود. نویسنده هم به واسطه شغل و فیلسوف بودنش، ژرف‌اندیش، کنجکاو و جزئی‌نگر است. بنابراین، شخصیت غالب او، تیپ ۵ اناگرام است.

علاوه بر این، او گاهی رفتارهای تیپ ۴ اناگرام را از خود به نمایش می‌گذارد. تمایل و کشش او در نوجوانی به سوی عشقی دور از دسترس، ویژگی بارز تیپ ۴ اناگرام است. تیپ ۴ در سه‌گانه احساس‌گرا قرار دارد و تپیی است که از ابراز احساسات خود فرار می‌کند و در تلاش است تا با هنر و خلاقیت، احساساتش را به نمایش بگذارد. نویسنده نیز برای خلق آثارش از نبوغ خود بهره می‌گیرد.

شخصیت نویسنده در طول داستان متحول می‌شود. او که در ابتدا به قصد نوشتن کتاب، خلوت‌نشینی گزیده است با دیدن رفتار درخت که با همه سرسبزی‌اش باری نداده است به وضعیت خود، آگاه و با خواسته روحش مواجه می‌شود و آن را می‌پذیرد. او درمی‌یابد که مانند درخت، دیگر تمایلی به دیده شدن ندارد و دلش نمی‌خواهد که بنویسد و نزد خود اعتراف می‌کند که حرفی برای گفتن ندارد. صفت ناظر بودن و ژرف‌اندیشی تیپ ۵ در نویسنده، موجب می‌شود که با تماشای صلابت و صبوری و وقار درخت، متوجه نیازهای دیگرش شود. او درک می‌کند که باید خود واقعی‌اش را همان‌گونه که هست بپذیرد و به جای تکرار مسیر طی شده، این بار به قصد نگریستن به جهان و خود، خلوت‌نشینی اختیار کند.

در جدول (۳) صفات بارز نویسنده ثبت شده است. این صفات با ویژگی‌های تیپ‌های ۴ و ۵ اناگرام مطابقت دارد و به تفکیک هر تیپ ذکر شده است.

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، اغلب صفات «نویسنده» با تیپ ۵ اناگرام همخوانی دارد و در مواردی به تیپ ۴ هم گرایش پیدا می‌کند. بنابراین، از تحلیل صورت گرفته می‌توان به این نتیجه رسید که شخصیت اصلی داستان «درخت گلابی» بر مبنای نظریه اناگرام انطباق‌پذیر است و بر این اساس قابلیت تحلیل و توضیح دارد.

جدول ۳. صفات بارز شخصیت «نویسنده» به تفکیک تیپ‌های اناگرام

صفات بارز شخصیت «نویسنده» که با ویژگی‌های تیپ ۴ اناگرام هم‌خوانی دارد	صفات بارز شخصیت «نویسنده» که با ویژگی‌های تیپ ۵ اناگرام هم‌خوانی دارد
<ul style="list-style-type: none"> * دارای روحیه حساس * تمایل به عشق‌های نامتعارف * دلبسته به آرزوهای دور از دسرس * خلاق و هنرمند * خیال‌باف * احساساتی * درون‌گرا 	<ul style="list-style-type: none"> * تمایل زیاد به یادگیری * خلاق و نوآور * هوشمند * در جستجوی علم و دانش * درون‌گرا * فکور * دارای علاقه‌مندی‌های محدود * کاوشگر و کنجکاو * در جست‌وجوی خلوت و تنهایی * کوشا و ساعی * متمرکز * در جست‌وجوی استقلال فردی * تحلیلگر * پوچ‌گرا * ناتوان در بروز احساسات و کنترل شدید آن * تمایل به مفید بودن

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Sovaida Darvish

<https://orcid.org/0009-0008-3747-8848>

Narges Mohammadi

<https://orcid.org/0000-0001-9182-7895>

Badr

منابع

- پالمر، هلن. (۱۹۹۵). *اناگرام (شخصیت‌شناسی) در محیط کار و زندگی*. ترجمه احسان الوندی. تهران: انتشارات رسا.
- پیرس، هرپ. (۲۰۱۲). *نگاهی نو به اناگرام تیپ‌های نه‌گانه شخصیت*. ترجمه پارسا نازلی. تهران: انتشارات تمدن علمی.
- ترقی، گلی. (۱۳۷۹). *جایی دیگر*. چاپ نهم. تهران: انتشارات نیلوفر.

- جعفر واعظی. (۱۳۹۷). تهران: انتشارات بازاریابی.
- حدادی، الهام. (۱۳۹۰). تحلیل کهن‌الگویی داستان «جایی دیگر» از گلی ترقی. *ادب پژوهی*، (۱۶)۵، ۱۴۷-۱۷۰. doi: 20.1001.1.17358027.1390.5.16.6.1
- خاتمی، احمد. (۱۳۹۶). *نگاهی به ادبیات معاصر ایران*. تهران: نشر علم.
- دانیلز، دیوید و پرایس، ویرجینیا. (۲۰۰۹). *شخصیت‌شناسی (انیاگرام): راه شما به شادکامی چیست؟*. ترجمه نیما سید محمدی. تهران: انتشارات ارسباران.
- دهباشی، علی و کریمی، مهدی. (۱۳۸۲). *گلی ترقی: نقد و بررسی آثار*. تهران: انتشارات قطره.
- ریسو، دان ریچارد و هادسون، راس. (۲۰۰۰). *درک و دریافت انیاگرام: راهنمای عملی برای شناخت تیپ‌های شخصیتی*. ترجمه جعفر واعظی. تهران: انتشارات بازاریابی.
- ریزو، دان ریچارد. (۱۹۹۳). *تغییر و تحول بر اساس آموزه‌های انیاگرام: رهایی‌ها و تصدیق‌ها برای رشد و بهبود شخصیتی شما*. ترجمه جعفر واعظی. تهران: انتشارات بازاریابی.
- رضایی، بیتا. (۱۳۹۶). تحلیل روان‌شناختی تیپ شخصیتی «پادشاه» در داستان پادشاه و کنیزک مثنوی بر مبنای الگوی انیاگرام. *متن‌پژوهی ادبی*، (۷۱)۲۱، ۱۶۹ - ۱۹۲. doi: <https://doi.org/10.22054/itr.2017.7415>
- زرلکی، شهلا. (۱۳۸۸). *خلسه خاطرات: تحلیل و بررسی آثار گلی ترقی*. تهران: انتشارات نیلوفر.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۹۰). *نقد ادبی*. ویراست سوم. چاپ سوم. تهران: انتشارات میترا.
- فانی، کامران و دهباشی، علی. (۱۳۸۰). *گفتگو با گلی ترقی*. بخارا، ۱۹، ۳۱ - ۵۴.
- میرعابدینی، حسن. (۱۳۸۴). *هشتاد سال داستان کوتاه ایرانی*. جلد اول. تهران: انتشارات کتاب خورشید.
- نیازی، نوذر. (۱۳۹۴). خوانش بوم‌گرایانه از داستان کوتاه درخت گلابی نوشته گلی ترقی. *ادبیات پارسی معاصر*، (۳)۵، ۱۱۳-۱۲۷.

Translated References to English

- Daniels, D. and Price, V. (2009). *The Essential Enneagram*. New York: HarperOne. [In Persian]
- Dehbashi, A. and Karimi, M. (2003). *Goli Targhi: Criticism of Works*. Tehran: Ghatreh Publications. [In Persian]
- Fani, K. and Dehbashi, A. (2001). Interview with Goli Taraghi. *Bokhara*, No.19, 31-54. [In Persian]
- Haddadi, H. (2011). "Some Other Place": A Story by Goli Tarraghi and an Archetype. *A Quarterly Journal of Persian Language and Literature, Adab Pazhuhi*, Vol. 5, No.16, 147-170. doi: 20.1001.1.17358027.1390.5.16.6.1 [In Persian]
- Khatami, A. (2017). *An Introduction to Contemporary Iranian Literature*. Tehran: Elm Publications. [In Persian]

- Mirabedini, H. (2005). *Eighteen years of Iranian Short Stories*. Tehran: Ketab Khorshid Publications. [In Persian]
- Niyazi, N. (2015). A review on Ecology of the Short Story of "The Pear Tree" Written by Goli Taraghi. *Adabiyat-e Parsi-ye Mo'aser*, Vol. 5, No. 3, 113-127. [In Persian]
- Palmer, H. (1995). *The Enneagram in Love and Work: Understanding your Intimate. Business Relationships*. New York: HarperOne. [In Persian]
- Pearce, H. (2012). *Enneagram Beyond the basics*. California: CreateSpace. [In Persian]
- Rezaei, B. (2017). A Psychological Analysis of the Personality Type of King in Masnavi's Story of 'King and Maid' Based on the Model of Enneagram. *Literary Text Research*, Vol. 21, No. 71, pp. 169-192. doi: <https://doi.org/10.22054/ltr.2017.7415> [In Persian]
- Riso, D, and Russ, H. (2000). *Understanding the Enneagram: The Practical Guide to Personality Types*. Boston: Mariner Books. [In Persian]
- Riso, D. (1993). *Enneagram Transformations. Releases and Affirmations for Healing Your Personality Type*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt. [In Persian]
- Shamisa, S. (2011). *Literary Criticism*. Tehran: Mitra Publications. [In Persian]
- Taraghi, G. (2000). *Somewhere else*. Tehran: Niloofar Publications. [In Persian]
- Zarlaki, Sh. (2009). *Analysis of Goli Taraghi's Works*. Tehran: Niloofar Publications. [In Persian]

استناد به این مقاله: درویش، سویدا و محمدی‌بدر، نرگس. (۱۴۰۳). تحلیل روان‌شناختی شخصیت در داستان کوتاه «درخت گلابی» از گلی ترقی بر اساس نظریهٔ اناگرام. *متن‌پژوهی ادبی*، ۲۸(۹۹)، ۳۷۷-۴۰۵. doi: 10.22054/LTR.2021.52400.3053

Literary Text Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.